

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา*

COMMUNITY PARTICIPATORY MANAGEMENT IN THE MANAGEMENT OF LEARNING RESOURCES OF SCHOOLS IN EDUCATIONAL SANDBOX

ปัทมญา ยุทธเจริญกิจ*, เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต, ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ

Paphatchaya Yutthacharoenkit*, Sowwanee Sikkhabandit, Khawanying Sriprasertpap

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate school, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Paphatchaya.charoenkit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 432 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ 2) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 5 มิติหลัก ได้แก่ 1) การร่วมคิดตัดสินใจ การกำหนดทิศทาง และแก้ไขปัญหา การดำเนินงานของสถานศึกษา 2) การร่วมวางแผน มีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ กำหนดรายละเอียดหรือวิธีการดำเนินงาน และปรับปรุงแก้ไขปัญหา เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงจัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กร 3) การร่วมดำเนินการ การเข้าร่วมและดำเนินการโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรตามแผนงานที่วางไว้ และมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น 4) การประเมินผล มีการติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบงานต่าง ๆ และ 5) การร่วมรับผลประโยชน์ การนำความรู้ และทักษะไปใช้ในการสร้างผลงานที่ดี เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีกับองค์กร

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน, การจัดการแหล่งเรียนรู้, เขตพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา

Abstract

This research aimed to study the conditions and approaches to community participatory management in managing learning resources in schools in educational innovation areas. This

mixed-method research was conducted. 1) The sample consisted of school administrators, teachers, and school basic education committee chairs. The sample size was determined according to the Krejci and Morgan table, resulting in a stratified random sampling of 432 participants. 2) The informants consisted of five experts, selected by purposive sampling. The tools used were questionnaires and interviews. The statistics used for data analysis included means, standard deviations, and content analysis. The results revealed that 1) the overall condition of community participatory management in managing learning resources in schools in educational innovation areas was at a high level. 2) The approaches to community participatory management in managing learning resources in schools in educational innovation areas consisted of five main dimensions: 1) collaborative decision-making, setting directions, and solving problems in the operation of the educational institution; 2) collaborative planning, participating in strategic planning, defining details or methods of operation, and implementing problem-solving to monitor performance and develop the organization's operational plan; 3) collaborative operation, participating in and implementing various organizational projects/activities according to the plan and improving the work process; and 4) evaluation, monitoring progress and evaluating performance. To jointly improve and improve the efficiency and effectiveness of various work systems and 5) to share the benefits, apply knowledge and skills to create good work in order to create good relationships with the organization.

Keywords: Community Participatory Management, Management of Learning Resources, Educational Innovation Areas

บทนำ

การศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนเสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เริ่มตั้งแต่การอ่านออก เขียนได้ การเพิ่มพูนความรู้ และฝึกทักษะที่จำเป็น การปลูกฝังหน้าที่การเป็นพลเมืองดี เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพที่มั่นคง สามารถพึ่งพาตนเอง อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคม (ประจัน จันทอง, 2558) การบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากสถานศึกษาสู่ชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีโรงเรียนผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรชุมชนอื่น ๆ ให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือ แก้ปัญหาและพัฒนา ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่เน้นให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของชุมชน สถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้เกิดบทบาทความร่วมมือในการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป (ชินภัทร ภูมิรัตน, 2552) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษาทุกช่วงวัยและตลอดชีวิต ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” กรอบการพัฒนาทางการศึกษาจึงได้รับการปรับเปลี่ยนให้เป็น “การศึกษา 4.0: ผู้เรียนสร้างนวัตกรรมได้” การจัดการศึกษาในยุคใหม่จึงจำเป็นต้องใช้วัตกรรมการศึกษาเพื่ออนาคตสำหรับการศึกษาทุกระดับ โดยผู้สอน นักวิชาการ และผู้บริหารต่างต้องร่วมมือ

กันพัฒนานวัตกรรมมาช่วยในการบริหาร และพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การเรียนการสอนในยุคใหม่ หรือยุค 4.0 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ใหม่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และแก้ปัญหาการทำงานที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม ๆ พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาจึงถือว่าเป็น National Action Research ซึ่งอาจจะเป็นอันที่ใหญ่มากที่สุดอันหนึ่งของโลก โดยบางคนอาจเรียกว่า Implementation Research เป็นวิจัยปฏิบัติการที่ให้แต่ละกรอบวิธีการในการขับเคลื่อน แล้วให้ผู้ที่อยู่ในกระบวนการเป็นผู้ที่เลือกสรรสิ่งที่ตัวเองจะนำมาใช้ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนในพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสม สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่และมีการเรียนรู้ และขยายผลของนวัตกรรมที่ได้จากพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาสู่การจัดการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ โดยให้ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงการศึกษาของประเทศ (ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ, 2561)

การจัดการศึกษาใหม่ตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา พ.ศ. 2562 จึงเป็นการบริหารจัดการการศึกษาแบบล่างขึ้นบน (bottom up) โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ดังนั้น คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งถือเป็นฟันเฟืองหลัก และกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในแต่ละพื้นที่ โดยก่อนที่พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา พ.ศ. 2562 จะมีผลบังคับใช้ ได้มีการดำเนินการตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาจังหวัดสตูล ศรีสะเกษ และระยอง โดยประกาศจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาจังหวัดระยองเดือนกันยายน 2561 และมีการประกาศพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาเพิ่มเติมอีกในหลายจังหวัด การประกาศใช้พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา พ.ศ. 2562 ถือเป็นสัญญาณของรัฐบาลที่เอื้ออำนวยให้คนในพื้นที่ในทุกภาคส่วนทุกคนคิดและลงมือทำอย่างเต็มกำลังความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะทำให้ระบบการศึกษาไทยมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชาติ สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่ในการบริหารจัดการ และจัดการศึกษาในระดับพื้นที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้เหมาะสมกับศักยภาพผู้เรียนตามบริบทพื้นที่ และความต้องการของประเทศ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นความร่วมมือของทุกภาคส่วน การจัดการศึกษาของพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมุ่งให้บริการด้านการศึกษาอย่างทั่วถึง ให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งโรงเรียนได้กำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ 1) ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ครูและบุคลากรทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับวิชาชีพขั้นสูง สามารถจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับพื้นฐานและศักยภาพของผู้เรียน และ 3) สถานศึกษามีศักยภาพและความพร้อมในด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ของสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ โรงเรียนมีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการศึกษา โรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งเน้นผลิตนักเรียนตามนโยบายของผู้บริหาร “การจัดการศึกษาโดยยึดพื้นที่เป็นฐานอาศัยความร่วมมือของชุมชน เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยตรง และสร้างสรรค์นวัตกรรมผ่าน PBL (Project Based Learning) เน้นภาษาในการสื่อสาร เป้าหมายคือ นักเรียนมีคุณภาพ” โดยโรงเรียนได้มีการเปิดสอนรายวิชา PBL มีจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้ด้วยโครงงาน เพื่อการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ชุมชนเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ ใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านโครงงานผสานการใช้ภาษาในการสื่อสาร แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างมาก

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาจังหวัดระยอง: RAYONG MARCO เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน และเกณฑ์คุณภาพของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ เกิดการพัฒนาโรงเรียนให้ก้าวหน้าประสบผลสำเร็จตามมาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรณัฐ จันทร์ทองแก้ว ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานแหล่งเรียนรู้ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการคุณภาพ PACD (ธีรณัฐ จันทร์ทองแก้ว, 2562) และวาทีณี พูลทรัพย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (วาทีณี พูลทรัพย์, 2563) ดังนั้น โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาโรงเรียนให้คงอยู่ได้ด้วยการดำเนินการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเรียนการสอน การบริหารจัดการของสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การพัฒนาด้านทักษะสูงงานอาชีพให้แก่นักเรียนในอนาคต ควรมีแนวทางการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง ชุมชน/สังคม ผู้ประกอบการ รวมถึงนักเรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียน ชุมชน/สังคม หน่วยงานต้นสังกัด และประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 150 คน ครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน 2,163 คน และประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 150 คน รวมทั้งสิ้น 2,463 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 108 คน ครูผู้สอนในโรงเรียน และประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 331 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 432 คน หลังจากนั้นใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัดส่วนทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัดส่วนของกลุ่มประชากรที่จะศึกษาทั้งหมดเทียบกับผลลัพธ์ที่ได้จากการใช้ตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan D. W., 1970) ที่ความคลาดเคลื่อน 5% เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ ลิเคิร์ต (Likert, R., 1967)

และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำแบบสอบถามที่ร่างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาคุณภาพของเครื่องมือ วิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index: IOC) โดยใช้เกณฑ์ข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป จึงจะถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และนำไปสร้างเป็นข้อคำถาม จากนั้นนำแบบสอบถามไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นผู้บริหารและครูที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 จำนวน 30 คน ที่โรงเรียนมีบริบทใกล้เคียงกับโรงเรียนบ้านค่าย จำนวน 1 โรงเรียน แล้ววิเคราะห์หาความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบาร์ค (Cronbach, L. J., 1990) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) โดยแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับได้เท่ากับ .940 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามคืนมาทั้งหมด 332 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. ศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการที่ได้รับรางวัลดีเด่น จำนวน 2 คน 2) รองผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่ายงาน จำนวน 2 คน และ 3) อาจารย์มหาวิทยาลัยวุฒิจำนวนปริญญาเอกทางการบริหาร จำนวน 1 คน รวมจำนวน 5 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ โดยระหว่างการสัมภาษณ์ทำการบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญ เพื่อนำไปวิเคราะห์และเรียบเรียงให้ถูกต้อง โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยรวม (N = 432)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การร่วมคิดตัดสินใจ	4.19	.75	มาก
2. การร่วมวางแผน	4.36	.67	มาก
3. การร่วมดำเนินงาน	4.28	.69	มาก
4. การประเมินผล	4.07	.73	มาก
5. การร่วมรับผลประโยชน์	4.22	.71	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.22	.34	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การร่วมวางแผน ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.67) การร่วมดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.69) การร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.71) การร่วมคิดตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.75) และ การประเมินผล ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สรุปได้ดังนี้ 1) การร่วมคิดตัดสินใจ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และนโยบายของสถานศึกษา เช่น การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและชี้แจงปัญหาต่างๆ ในการดำเนินงาน และแนะนำหรือให้คำปรึกษา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน 2) การร่วมวางแผน พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ การวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือวิธีการดำเนินงานขององค์กร ร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหาเพื่อติดตามผลการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กร 3) การร่วมดำเนินการ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงได้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ได้ดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้และมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น 4) การประเมินผล พบว่า มีการติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและประเมินผลความสำเร็จของงาน อันจะนำไปสู่การดำเนินการ แก้ไขปรับปรุงร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย มีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้ทราบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบงานต่าง ๆ ของหน่วยงานว่า อยู่ในระดับที่เหมาะสมสอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบัน และ 5) การร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า มีการนำผลการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามความต้องการ นำความรู้ และทักษะมาใช้ในการสร้างผลงานที่ดี ทำกิจกรรมร่วมกัน และเพื่อให้มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรในองค์กร

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีกระบวนการบริหารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้ เพื่อการศึกษาของผู้เรียนในโรงเรียน และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของชุมชน โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรนุช จันทร์กองแก้ว ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแหล่งเรียนรู้ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานและผู้เกี่ยวข้องที่ใช้บริการแหล่งเรียนรู้ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อ ครุภัณฑ์ และด้านการบริหารจัดการ มีการบริหารงานอยู่ในระดับมาก (ชีรนุช จันทร์กองแก้ว, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างยิ่งยั้งทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสมี สมาน ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (อัสมี สมาน, 2562)

2. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา อาจเป็นเพราะ สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนที่ร่วมกับชุมชนในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมของจังหวัดระยอง ที่กำหนดเป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาการศึกษา โดยมุ่งเน้นความสำเร็จของโรงเรียน มีกระบวนการในการทำงาน โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบตามแผนงานที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนธิดา เก่งนำชัยตระกูล และกาญจนา สิงห์หา ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการบริหารรูปแบบการแสดงความคิดเห็น ระดมความคิดร่วมกัน ในการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ซึ่งหลักการในการบริหารแบบมีส่วนร่วมผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย มีความเป็นกลาง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร ให้อิสระในการปฏิบัติงานใช้อำนาจในการบริหารที่เหมาะสม ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ทราบถึงความต้องการของแต่ละบุคคล ลดความขัดแย้งของบุคคลในสถานศึกษาหรือองค์กร และยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ (มนธิดา เก่งนำชัยตระกูล และกาญจนา สิงห์หา, 2567) และสอดคล้องกับแนวคิดของ โนชัญ ชาญด้วยกิจ ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สมาชิกขององค์การย่อมมีความผูกพันกับองค์การที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่และมีความปรารถนาที่จะได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การ แม้เพียงได้รับฟังความคิดเห็นก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การแล้ว (โนชัญ ชาญด้วยกิจ, 2553)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จากการวิจัยสรุปได้ 2 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.34) และ 2) ผลการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า มี 5 องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) การร่วมคิดตัดสินใจ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และนโยบายของสถานศึกษา เช่น การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์กร มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและชี้แจงปัญหาต่างๆ ในการดำเนินงาน และแนะนำหรือให้คำปรึกษา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน 2) การร่วมวางแผน พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ การวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือวิธีการดำเนินงานขององค์กร ร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหาเพื่อติดตามผลการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กร 3) การร่วมดำเนินการ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงได้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ได้ดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้และมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น 4) การประเมินผล พบว่า มีการติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานและประเมินผลความสำเร็จของงาน อันจะนำไปสู่การดำเนินการ แก้ไขปรับปรุงร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย มีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้ทราบ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบงานต่าง ๆ ของหน่วยงานว่า อยู่ในระดับที่เหมาะสมสอดคล้อง กับสถานการณ์ปัจจุบัน และ 5) การร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า มีการนำผลการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามความต้องการ นำความรู้ และทักษะมาใช้ในการสร้างผลงานที่ดี ทำกิจกรรมร่วมกัน และเพื่อให้มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรในองค์กร มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

สูงสุด สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมทั้ง 5 องค์ประกอบ ไปใช้เป็นกรอบในการจัดกิจกรรม การจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในด้านการประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและเกิดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป 1) ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณเพื่อศึกษาปัจจัย หรือ องค์ประกอบเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมของ ชุมชนในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ นำไปสู่การออกแบบนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) ควรวิจัยและ พัฒนารูปแบบ หรือแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาแนวทางที่สอดคล้องกับบริบท และความต้องการที่หลากหลายของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ชินภัทร ภูมิรัตน. (2552). การจัดการความรู้ทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ.
- ธีรนุช จันทร์ทองแก้ว. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานแห่งเรียนรู้วัฒนธรรมโรงเรียนสันกำแพง อำเภอ สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการคุณภาพ PDCA. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โนชญ์ ขาญด้วยกิจ. (2553). การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ประจัน จันทอง. (2558). คำกล่าวเปิดงานและปาฐกถาพิเศษในรายงานการประชุม “ก้าวข้าม ขีดจำกัดสู่สหัสวรรษ แห่งคุณภาพ” วันที่ 14 ตุลาคม 2558 . กรุงเทพมหานคร: ศูนย์นิทรรศการและประชุมไบเทค เขตบางนา .
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร) และคณะ. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการวัดให้ เป็นแหล่งเรียนรู้. วารสาร มจร. บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 10(1), 143-153.
- มนธิดา เก่งนำชัยตระกูล และกาญจนา สิงห์หา. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา การ ประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 16 . นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วาทีณี พูลทรัพย์. (2563). องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2561). นวัตกรรมการบริหารการศึกษาสู่การ เปลี่ยนแปลง “4 เรียนรู้”. วารสารครุ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(4), 534-553.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาสู่การนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อัสมี สมาน. (2562). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16. ใน สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.
- Cronbach, L. J. (1990). Essential of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Krejcie, R. V. & Morgan D. W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities”. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1967). The human organization: Its management and value. New York: McGraw-Hill.